

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата психологічних наук, доцента,
доцента кафедри психології

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Юрія Олексійовича Живоглядова

на дисертацію Данилевського Івана Анатолійовича

«РЕЛЯЦІЙНИЙ ПОВОРІТ У ПСИХОДИНАМІЧНІЙ ТЕРАПІЇ: ІСТОРИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ», представлену до захисту

на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 05- соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 «Психологія»

Актуальність обраної проблематики виконаної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Актуальність дисертаційної роботи не викликає сумнівів. Вона присвячена дослідженню одного з найважливіших напрямів розвитку сучасної психодинамічної психології та психотерапії, а саме: реляційного повороту, який суттєво трансформував уявлення про природу психічного розвитку, терапевтичних змін і взаємодії між психотерапевтом та пацієнтом. Якщо класичний психоаналіз розглядав внутрішньопсихічні процеси як основний предмет аналізу, то сучасні психодинамічні концепції дедалі більше акцентують увагу на міжособистісних відносинах, інтерсуб'єктивності та спільному конструюванні терапевтичного процесу. З огляду на це історико-методологічний аналіз становлення реляційного підходу є своєчасним і науково значущим.

Особливої актуальності дослідження набуває в умовах активного розвитку психотерапевтичної практики в Україні та інтеграції української психологічної науки у світовий академічний простір. Сучасна система підготовки психологів і психотерапевтів потребує глибокого осмислення методологічних засад різних психотерапевтичних напрямів, їх історичної еволюції, концептуальних відмінностей та можливостей практичного застосування. Дисертація робить вагомий внесок у вирішення цього завдання, оскільки систематизує складний комплекс теоретичних підходів, демонструє логіку розвитку психодинамічного знання та висвітлює методологічні підстави переходу від класичної до сучасної реляційної парадигми.

Важливою перевагою роботи є її міждисциплінарний характер. Автор поєднує історико-науковий, філософсько-методологічний, психологічний та психотерапевтичний аналіз, що дозволяє комплексно висвітлити процес трансформації психодинамічної теорії. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку гуманітарних наук, у яких дедалі більшого значення набуває інтеграція різних методологічних перспектив.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної теми кафедри психології Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» «Психологічні проблеми професійної підготовки та самореалізації фахівців різних галузей практики» (номер державної реєстрації 0116U00750); «Психологія особистісного та професійного становлення фахівців різних

галузей практики в кризових умовах» (номер державної реєстрації 0124U003861). Тему наукового дослідження затверджено Вченою радою Університету «КРОК» (протокол № 5 від 23 лютого 2023р.; протокол № 6 від 26 лютого 2026р.).

З огляду на це можна зробити висновок, що тема дисертації є актуальною як у науково-теоретичному, так і в практичному аспектах, а її виконання повністю відповідає сучасним тенденціям розвитку психологічної науки та психотерапії.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження характеризується високим рівнем логічності, послідовності та внутрішньої цілісності. Автором побудовано чітку концепцію історико-методологічного аналізу реляційного повороту в психодинамічній терапії, яка повністю відповідає визначенням меті та завданням дослідження. Структура дисертації є логічно вмотивованою та забезпечує послідовне розкриття досліджуваної проблематики. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі належним чином обґрунтовано актуальність теми дослідження, здійснено аналіз стану її наукової розробленості, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, сформульовано наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів, а також наведено відомості щодо їх апробації та впровадження.

Основний зміст дисертації викладено у трьох розділах, які логічно пов'язані між собою та послідовно розкривають заявлену проблематику – історико-методологічний аналіз реляційного повороту в психодинамічній терапії. Структура роботи є цілісною, добре продуманою і забезпечує поступовий перехід від аналізу теоретико-методологічних засад до розгляду сучасних практичних аспектів розвитку реляційного підходу.

У першому розділі «Реляційний поворот у психотерапії: конституювання меж аналітичного опису та інтерпретації» автор здійснює ґрунтовний історико-методологічний аналіз передумов формування реляційного повороту в психотерапії. Особливу увагу приділено концептуальним зсувам у гуманітарному знанні ХХ–ХХІ століть, які зумовили перегляд традиційних уявлень про суб'єкта, пізнання та міжособистісну взаємодію. Переконливо обґрунтовано принципи відбору ключових джерел для історико-методологічного аналізу та запропоновано авторську періодизацію розвитку реляційного напрямку як ефективний методологічний інструмент дослідження. Представлений матеріал свідчить про високий рівень опрацювання наукової літератури, глибоке розуміння еволюції психодинамічної думки та вміння автора систематизувати складні теоретичні концепції.

У другому розділі «Реляційний аналіз як парадигмальний зсув у психодинамічній терапії до міжсуб'єктної онтології» розкрито сутність реляційного аналізу як одного з ключових напрямів розвитку сучасної

психодинамічної терапії. Автор послідовно аналізує процес деконструкції інстинктивістської моделі суб'єкта та переходу до міжсуб'єктної онтології, демонструючи трансформацію фундаментальних теоретичних засад психодинамічного підходу. Значну увагу приділено артикуляції реляційної суб'єктності, аналізу влади, гендерних аспектів і асиметрії терапевтичних стосунків, що свідчить про врахування сучасних міждисциплінарних тенденцій розвитку психотерапії. Важливим здобутком розділу є аргументоване переосмислення аналітичної позиції психотерапевта через перехід від суб'єктоцентричної до реляційно-процесуальної онтології. Матеріал характеризується концептуальною глибиною, логічністю викладу та високим рівнем теоретичного узагальнення.

У третьому розділі **«Реляційність у множинності криз: психотерапевтична практика в умовах глобальних змін ХХІ ст.»** автор демонструє прагнення поєднати історико-методологічний аналіз із дослідженням актуальних тенденцій розвитку психотерапевтичної практики. У розділі проаналізовано функціонування реляційного аналізу в умовах постмодерної соціальної динаміки та множинних глобальних криз, що істотно підсилює актуальність дослідження. Значний науковий інтерес становить розроблена автором програма емпіричного дослідження цифрової медіації терапевтичного процесу, а також ґрунтовний аналіз отриманих результатів, який дозволив виявити особливості трансформації терапевтичної взаємодії в умовах діджиталізації.

Автором сформовано цілісну та добре обґрунтовану методологічну стратегію, яка повною мірою відповідає предмету, меті й завданням історико-методологічного дослідження реляційного повороту в психодинамічній терапії. Безперечною перевагою роботи є комплексний характер застосованих методів. Поєднання загальнонаукових теоретичних методів (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та системного підходу) з історико-генетичним, історико-порівняльним, категоріальним та епістемологічним аналізом дозволило автору всебічно реконструювати процес становлення реляційного напрямку, виявити закономірності його розвитку та розкрити концептуальні відмінності від класичних психодинамічних моделей. Такий методологічний інструментарій забезпечує високий рівень аргументованості теоретичних узагальнень і свідчить про глибоке володіння сучасними підходами до історико-наукових досліджень.

Позитивної оцінки заслуговує й те, що історико-методологічний аналіз не обмежується лише реконструкцією розвитку наукових ідей, а органічно поєднується з емпіричним дослідженням актуальних трансформацій психотерапевтичної практики. Використання експертного інтерв'ю для вивчення досвіду психотерапевтів, які працюють у реляційному підході, а також застосування багатовимірного шкалування для аналізу впливу цифровізації на терапевтичний процес є методологічно доцільним і відповідає сучасним стандартам змішаних дослідницьких стратегій.

Важливою перевагою роботи є також обґрунтований вибір методів обробки даних. Використання підходу обґрунтованої теорії забезпечує

індуктивне формування концептуальних категорій на основі емпіричного матеріалу, а застосування кореляційної плеяди та статистичного аналізу із використанням програмного забезпечення SPSS дозволяє об'єктивно оцінити взаємозв'язки між досліджуваними показниками. Це свідчить про прагнення автора поєднати якісні та кількісні підходи до аналізу отриманих результатів. Загалом обрана методологія є цілісною, логічно вибудованою та адекватною поставленим завданням дослідження. Отримані емпіричні дані органічно інтегровані в загальну концепцію дисертації та переконливо доповнюють її теоретичні положення.

У висновках дисертації узагальнено основні результати дослідження, відображено ступінь виконання поставлених завдань, сформульовано перспективи подальших наукових розвідок.

Таким чином, дисертація Івана Анатолійовича Данилевського виконана на належному науковому рівні. Він продемонстрував самостійність у розробленні актуальної наукової проблеми, здійснив теоретичне узагальнення та отримав значущі емпіричні результати, що мають наукову новизну, практичну значущість і відкривають перспективи подальших наукових пошуків.

Наукова новизна та достовірність наукових положень, обґрунтованих за результатами дисертації. У цілому наукова новизна дисертаційної роботи є переконливою, а сформульовані автором положення суттєво розширюють сучасні уявлення про еволюцію реляційного напрямку в психодинамічній терапії, його методологічні засади та перспективи розвитку в умовах сучасних соціокультурних трансформацій.

Найбільш вагомим науковим здобутком дисертації є розроблення авторської періодизації реляційного повороту в психотерапії, яка ґрунтується на взаємозв'язку інтелектуальних, соціальних і політичних трансформацій суспільства. Запропонований підхід дозволив не лише реконструювати логіку становлення реляційного аналізу, а й показати взаємозалежність розвитку психотерапевтичного знання та ширших соціокультурних процесів.

До безперечних переваг роботи належить також і систематизація криз розвитку реляційного аналізу відповідно до їх онтологічного, епістемологічного, клінічного та інституційного рівнів, що дозволило комплексно осмислити закономірності еволюції цього напрямку. Важливим науковим результатом є також розкриття динаміки категоріального апарату реляційного аналізу, завдяки чому автор переконливо демонструє глибинні методологічні зміни сучасного психодинамічного мислення та перехід до інтерсуб'єктивної парадигми психологічного знання.

Наукову новизну дослідження істотно підсилює аналіз взаємозв'язку між розвитком реляційної теорії та сучасними соціокультурними трансформаціями. Автор аргументовано показує, що зміни аналітичного апарату реляційної психотерапії відображають ширші процеси цифровізації, трансформації ідентичностей, зміни форм соціальної взаємодії та комунікації, що свідчить про високий рівень теоретичного узагальнення та міждисциплінарний характер дослідження.

Безперечний інтерес становлять і результати емпіричної частини дисертації, присвяченої особливостям цифрової медіації терапевтичного процесу. Автором виявлено специфічні механізми підтримання терапевтичного контакту в онлайн-взаємодії, розкрито роль соматично-афективної регуляції, саморозкриття терапевта та феномену цифрової втоми, а також обґрунтовано існування структурної напруги між реляційною залученістю та емоційною стійкістю психотерапевта. Отримані результати мають не лише теоретичну, а й практичну цінність для подальшого розвитку сучасної психотерапевтичної практики.

Також зазначу, що сформульовані в дисертації наукові положення та висновки є достовірними, що забезпечується комплексним і методологічно виваженим підходом до дослідження, адекватністю використаних методів поставленим завданням, ґрунтовністю теоретичного аналізу, належною емпіричною перевіркою отриманих результатів, а також логічною узгодженістю всіх етапів дослідження – від постановки проблеми до формулювання висновків.

Практичне значення отриманих результатів. Практична значущість дисертаційного дослідження полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення психотерапевтичної та консультативної практики, професійної підготовки психологів і психотерапевтів, а також модернізації навчальних програм у галузі психології. Запропоновані автором теоретико-методологічні положення можуть бути використані для розвитку реляційно орієнтованих підходів у психологічній допомозі, підвищення професійної компетентності фахівців та проведення подальших досліджень у сфері сучасної психодинамічної терапії.

Під час аналізу дисертаційної роботи порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Усі використані наукові положення, концепції та результати досліджень інших авторів супроводжуються належними посиланнями на відповідні джерела. Автор коректно дотримується вимог академічного цитування, чітко відмежовуючи власні наукові результати від запозичених положень, що дає підстави констатувати відповідність дисертації принципам академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Оцінюючи загалом позитивно проведене дисертаційне дослідження та отримані результати, вважаємо за доцільне окреслити деякі дискусійні моменти й висловити окремі зауваження та побажання щодо змісту роботи:

1. Автор переконливо демонструє трансформацію реляційної взаємодії в цифровому середовищі. Разом із тим дискусійним залишається питання, чи описані зміни є специфічними саме для онлайн-сетингу, чи вони відображають більш загальні тенденції розвитку сучасної психотерапії незалежно від формату взаємодії.

2. Дисертація має значний обсяг теоретичного матеріалу та містить складні концептуальні побудови, однак її сприйняття могло б бути полегшене завдяки ширшому використанню ілюстративного матеріалу. Насамперед це стосується узагальнювальних схем, концептуальних моделей, діаграм і

графічних візуалізацій, які дозволили б більш наочно представити запропоновану автором періодизацію розвитку реляційного підходу, еволюцію ключових понять та взаємозв'язки між основними теоретичними конструктами.

3. Крім того, у тексті дисертації трапляються окремі стилістичні та редакційні неточності, що не впливають на наукову цінність роботи, однак їх усунення сприяло б покращенню загального стилістичного оформлення та сприйняття тексту.

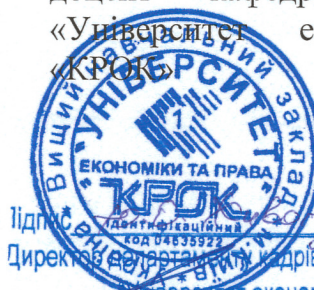
Також зазначу, що висловлені зауваження та побажання мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження, його теоретичної та практичної значущості. Дисертаційна робота є завершеним і цілісним науковим дослідженням, яке вирізняється науковою новизною, належним рівнем теоретичного обґрунтування та практичною цінністю отриманих результатів. Представлені І.А.Данилевським положення створюють підґрунтя для подальшого розвитку досліджень у сфері психодинамічної терапії та реляційного підходу в психології.

Загальний висновок

Актуальність наукового дослідження, наукова новизна, самостійність та завершеність, теоретична та практична цінність отриманих результатів дозволяють дійти наступного загального висновку: дисертаційна робота Данилевського Івана Анатолійовича «Реляційний поворот у психодинамічній терапії: історико-методологічний аналіз» вповні відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор, Данилевський Іван Анатолійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензент:

Ю. О. Живоглядов,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології ВНЗ
«Університет економіки та права
«Крок»»

Ідп... засвідчую
Директор кафедри психології та психодинамічної терапії Вищого навчального закладу
«Університет економіки та права «Крок»»

Олександр ПЛАТОНОВ
08 2026 р.